

Враховуючи викладене, можна констатувати на сьогодні наявність низки правових проблем у сфері сталого розвитку агробізнесу, пов'язаних із недосконалістю чинного аграрного законодавства, необґрунтованої та безсистемної земельної реформи, браком державної підтримки органічного та інших альтернативних форм ведення сільськогосподарського виробництва та ін. Комплексне ж вирішення вказаних проблем дозволить запровадити цілісний та ефективний правовий механізм забезпечення сталого ведення агробізнесу в Україні.

Лісова Тетяна Вікторівна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри земельного та аграрного права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0000-0002-3747-1733*

ДО ПИТАННЯ ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Наукова робота присвячена дослідженню проблем правового забезпечення охорони й відновлення земель при здійсненні господарської діяльності. Було проаналізовано чинне земельне та господарське законодавство, зроблено пропозиції щодо його удосконалення у зазначеній сфері.

Ключові слова: відновлення, господарська діяльність, землі, охорона.

Lisova Tetyana

*PhD, Associate Professor of the Land and Agrarian Law Department
of Yaroslav Mudryi National Law University
ORCID: 0000-0002-3747-1733*

TO THE ISSUE OF RESTORATION OF LANDS DURING REALIZATION OF ECONOMIC ACTIVITY

The scientific work is devoted to research of problems of legal maintenance of protection and restoration of lands during realization of economic activity.

The current land and economic legislation was analyzed. Done suggestion on the improvement of current legislation in this sphere.

Keywords: economic activity, lands, protection, restoration.

Господарська діяльність пов'язана з використанням земель різних категорій та зумовлена цільовим призначенням останніх. Наголосимо, що як охорона, так і відновлення земель при здійсненні господарської діяльності не характеризуються належним рівнем правової регламентації. Особливої актуальності зазначена проблема набуває в умовах розвитку ринкових відносин, адже товаровиробники використовують цей важливий природний ресурс з метою отримання якомога більшого розміру прибутку, як правило, не докладаючи при цьому зусиль щодо запровадження тих чи інших заходів як щодо його охорони, так і відновлення. Як слушно зазначають вчені-правники, саме інтенсифікація землевикористання при здійсненні зазначеної вище діяльності активізує гостру потребу раціонального використання та охорони земель [1, с. 475]. Зазначене підтверджує стан земельних ресурсів країни.

Так, відповідно до Основних засад (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 р., затвердженої Законом України від 28 лютого 2019 р., № 2697-VIII, стан земельних ресурсів в Україні близький до критичного. Відбувається постійне погіршення якісного стану земель, насамперед ґрунтової родючості. Серйозними викликами для сталого розвитку країни, які становлять загрозу національній економіці, а також національній безпеці в цілому, є посилення процесів деградації земель і навіть їх опустелювання. Третина орних земель є еродованою, втрати органічних речовин складають біля 20–30%, істотно знижуються запаси поживних речовин, приблизно 40% орних ґрунтів у підорному шарі ущільнено, локально проявляється забруднення радіонуклідами, важкими металами, а також спостерігається підтоплення, заболочування, опустелювання земель [3, с. 18]. Саме орієнтація на одержання короткострокових економічних прибутків без врахування землеохоронного складника, що викликає посилення негативних явищ у зазначеній сфері у майбутньому, є одним із чинників такої загрозливої ситуації. Високий

рівень розораності, значні темпи деградації земель сільськогосподарського призначення лише призводять до загострення зазначеної проблеми.

Отже, забезпечити стабільний розвиток агропромислового комплексу можливо за умови збереження шляхом раціонального використання, охорони, а також відновлення якісного стану земель, зокрема, родючості ґрунтів. Адже земельні ресурси є основним засобом виробництва у сільському й лісовому господарстві, а, отже, є основним джерелом отримання прибутку.

Як слушно зазначається в наукових працях, при здійсненні господарської діяльності на носіїв земельних прав покладаються не лише відповідні обов'язки. Важливого значення набувають і встановлені законом заборони й певні обмеження такої діяльності при використанні земель [2, с. 307 – 308].

Необхідно підкреслити, що ще в умовах існування колишнього СРСР на підприємство відповідно до Закону СРСР «Про підприємства в СРСР» від 4 червня 1990 р., № 1529-1 покладался обов'язок своєчасно здійснювати природоохоронні заходи, спрямовані на зниження і компенсацію негативного впливу його виробництва на природне середовище як за рахунок власних коштів, так і інших джерел (ч. 2 ст. 11). Аналогічні норми були закладені і в Законі України «Про підприємства в Україні» від 27 березня 1991 р., № 887-XII. Крім того, підприємство несло відповідальність за додержання вимог і норм щодо раціонального використання, охорони та відновлення до рівня встановлених нормативів земель, вод, надр, лісів та інших природних ресурсів, а також за додержання встановлених нормативів викидів і скидання забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище і розміщення в ньому відходів (ч. 2 ст. 11).

Чинний Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р., № 436-IV не містить подібних правових норм щодо встановлення відповідальності за порушення зазначених вимог. Проте цю прогалину усуває Закон України «Про охорону земель» від 19 червня, 2003 р., № 962 – IV. Так, статтею 45 цього Закону забороняється господарська та інша діяльність, що зумовлює забруднення земель і ґрунтів понад установлені гранично допустимі концентрації не-

безпечних речовин. Крім того, спеціально уповноважені органи виконавчої влади у галузі охорони земель у разі виявлення фактів забруднення ґрунтів небезпечними речовинами вживають заходів щодо обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій, незалежно від форм власності, а також притягнення винних до відповідальності.

Стаття 35 Закону України «Про охорону земель» містить вимоги щодо власників та користувачів, у тому числі орендарів, земельних ділянок при здійсненні господарської діяльності. Зокрема, власники і землекористувачі, в тому числі орендарі, земельних ділянок при здійсненні господарської діяльності згідно із Законом зобов'язані вживати наступні активні позитивні дії, як-то: підвищувати родючість ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі на основі застосування екологічнобезпечних технологій обробітку і техніки, здійснення інших заходів, які зменшують негативний вплив на ґрунти, запобігають безповоротній втраті гумусу, поживних елементів тощо; надавати відповідним органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування відомості про застосування пестицидів та агрохімікатів; сприяти систематичному проведенню вишукувальних, обстежувальних, розвідувальних робіт за станом земель, динамікою родючості ґрунтів; своєчасно інформувати відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування щодо стану, деградації та забруднення земельних ділянок; забезпечувати захист земель від ерозії, виснаження, забруднення, засмічення, засолення, осолонцювання, підкислення, перезволоження, підтоплення, заростання бур'янами, чагарниками і дрібноліссям; уживати заходів щодо запобігання негативному і екологічнонебезпечному впливу на земельні ділянки та ліквідації наслідків цього впливу. На власників і землекористувачів Законом покладається і виконання інших обов'язків, як-то: дотримуватися вимог земельного та природоохоронного законодавства України; проводити на земельних ділянках господарську діяльність способами, які не завдають шкідливого впливу на стан земель та родючість ґрунтів; забезпечувати додержання встановленого законодавством України режиму використання земель, що підлягають особливій охороні; забезпечувати використання земельних ді-

лянок за цільовим призначенням та дотримуватися встановлених обмежень (обтяжень) на земельну ділянку, а також стандартів, нормативів при здійсненні протиерозійних, агротехнічних, агрохімічних, меліоративних та інших заходів, пов'язаних з охороною земель, збереженням і підвищенням родючості ґрунтів. Таким чином, більшість зазначених обов'язків мають превентивний характер і спрямовані на запобігання негативного впливу на стан земельних ділянок. В той же час, власники земельних ділянок та землекористувачі зобов'язані уживати заходів щодо запобігання негативному і екологонебезпечному впливу на земельні ділянки та ліквідації наслідків цього впливу, а також своєчасно інформувати відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування щодо стану, деградації та забруднення земельних ділянок.

Отже, зміст зазначеної статті дозволяє зробити висновок, що охорона земель має здійснюватися, по-перше, в процесі здійснення господарської діяльності власниками і землекористувачами (у тому числі орендарями). Одночасно можна стверджувати, що охорона земель має здійснюватися й від негативного впливу, пов'язаного зі здійсненням господарської діяльності, на земельні ділянки (як правило, суміжні) сторонніх осіб. Проте у зазначеному Законі відсутній обов'язок як власників, так і користувачів земельних ділянок щодо відновлення втраченої родючості ґрунтів, а також інших корисних властивостей землі при здійсненні господарської діяльності.

Отже, нагальною є потреба посилення господарського законодавства землеохоронною складовою. Потребує внесення змін і земельне законодавство в частині вдосконалення правового забезпечення відновлення земель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Земельне право України: підручник / за ред. О. О. Погрібного та І. І. Каракаша. Київ: Істина, 2009. 600 с.
2. Кулик Н. І. Особливості правової охорони земель при здійсненні господарської діяльності. *Проблеми законності*. 2012. Вип. 120. С. 305–312.
3. Наукове забезпечення управління ґрунтовими ресурсами в контексті євроінтеграційних процесів: наукова доповідь / А. С. Заришняк та ін.; Харків: Смуґаста типографія, 2016. 44 с.

REFERENCES

1. Zemelne pravo Ukrainy. O. O. Pohribnii, I. I. Karakash. (Eds.). (2009). Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
2. Kulyk N. I. (2012). Osoblyvosti pravovoi okhorony zemel pry zdiisnenni hospodarskoi diialnosti. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality, issue 120, 305–312* [in Ukrainian].
3. Naukove zabezpechennia upravlinnia gruntovymy resursamy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv. A. S. Zaryshniak (Ed.). (2016). Kharkiv: Smuhasta typohrafiia [in Ukrainian].

Луньова Вікторія Анатоліївна

*кандидат економічних наук, доцент кафедри управління
та адміністрування ННІ Каразінська школа бізнесу,
учений секретар науково-дослідної частини
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
ORCID: 0000-0001-9058-6102*

Багмат Петро Дмитрович

*адвокат, керівник ТОВ «Юридична компанія
«Закон та правопорядок»*

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Робота присвячена дослідженню проблем, які виникають із формування конкурентних переваг підприємства, в якості можливого вирішення проблеми пропонується розглядати інноваційний потенціал персоналу. Обґрунтовано, що вдосконалення інноваційного менеджменту потребує посилення мотивації персоналу до інноваційної діяльності. Доведено, що система мотивації праці на інноваційному підприємстві буде ефективною, якщо спиратиметься на об'єктивну оцінку конкурентоспроможності персоналу. Узагальнено вимоги, яким мають відповідати конкурентні переваги підприємства, а також визначено фактори, від яких залежить можливість забезпечення конкурентних переваг.